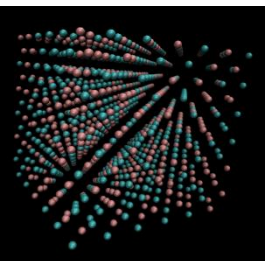

Termodynamika i właściwości fizyczne stopów - zastosowanie w przemyśle

Marcela Trybuła

Władysław Gąsior

Alain Pasturel

Noel Jakse

—• Interdyscyplinarne studia doktoranckie z zakresu inżynierii materiałowej z wykładowym językiem angielskim •—

Instytut Metalurgii i Inżynierii Materiałowej im. A. Krupkowskiego Polskiej Akademii Nauk

Ul. Reymonta 25, 30-059 Kraków, tel. + 48 (12) 295 28 28, faks. + 48 (12) 295 28 04

<http://www.imim-phd.edu.pl/>

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Symposium „Inżynieria materiałowa dla przemysłu”, Krynica 11-13.05.2013

Plan:

1. Materiał badawczy

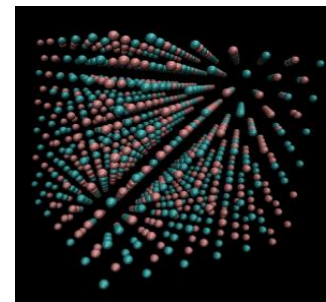
2. Eksperyment

Metodologia

3. Teoria

Metodologia

4. Podsumowanie

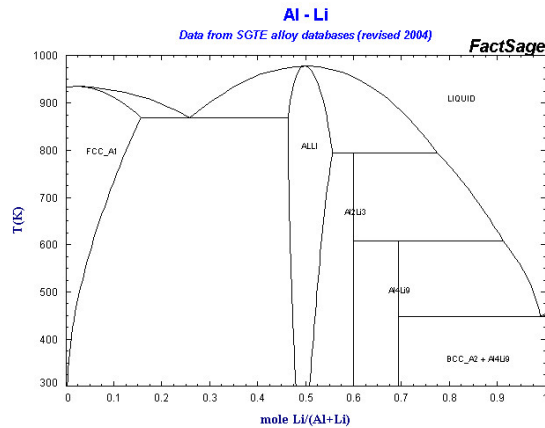

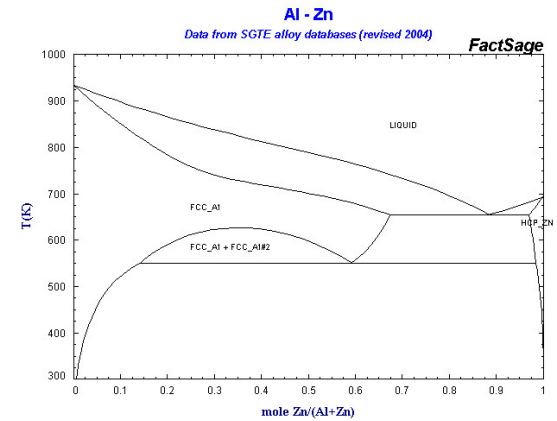
Material badawczy:

Stopy:

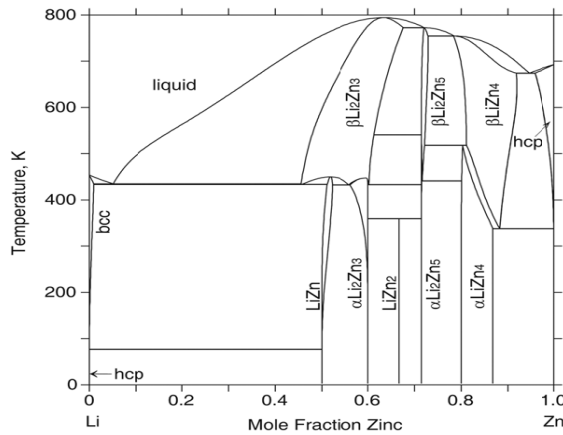
Al – Li

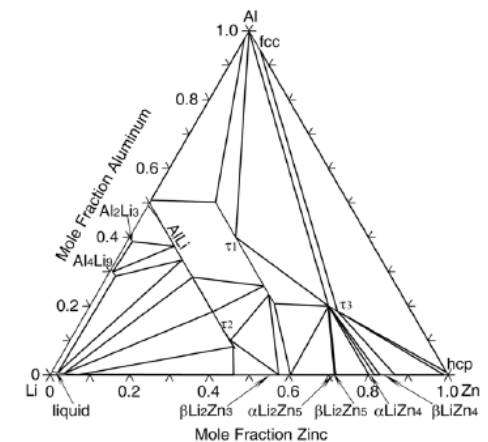
Al – Zn

Li – Zn

Al – Li – Zn

Material badawczy:

Stopy:

Al – Li, Li – Zn, Al – Zn, Al – Li – Zn

- * nowe rozwiązania technologiczne:
  - materiały do magazynowania wodoru
    - stop Al – Li – Zn
- * lekkie stopy metali: Al – Li, Li – Zn, Al – Li – Zn
  - mały ciężar właściwy, wysoki moduł Younga,
  - duża wytrzymałość
- * znajomość równowag fazowych w obszarze bogatym w Al –
  - projektowanie i
  - kontrola właściwości stopów

Eksperyment:

Metodologia:

- * metoda elektrochemiczna – pomiar siły elektromotorycznej (SEM)

$$\Delta G_i^{ex} = -zFE - RT \ln x_i$$

- * metoda Roach-Henein – jednoczesny pomiar gęstości, lepkości i napięcia powierzchniowego (metoda swobodnego wypływu cieczy z otworu w tyglu pod wpływem grawitacji)

Problemy:

dobór materiału na tygiel

wymagana duża objętość cieczy

Teoria:

Metodologia:

Klasyczna dynamika molekularna – CMD

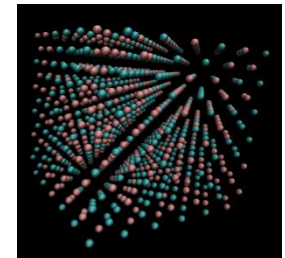
Dynamika molekularna ab initio – AIMD

Metoda obliczeń diagramów fazowych - CALPHAD

Teoria:

- * symulacja własności fizykochemicznych i strukturalnych –
  - opis natury oddziaływań
  - badanie dynamiki zachodzących procesów
- * przewidywanie właściwości objętościowych (stałe sieciowe, stałe elastyczne, etc)
- * opis właściwości energetycznych i powierzchniowych
- * symulacja właściwości termicznych:
  - entalpia mieszania, ciepło właściwe, współczynnik ekspansji termicznej
- * charakterystyka stopów wieloskładnikowych– termodynamika (Al-Li-Zn)
  - równowagi faz,
  - temperatura linii likwidus, solidus

Klasyczna dynamika molekularna – CMD :

- potencjały oddziaływania:

Empirical Oscillating Pair Potential – **EOPP**

Embedded Atom Model – **EAM**

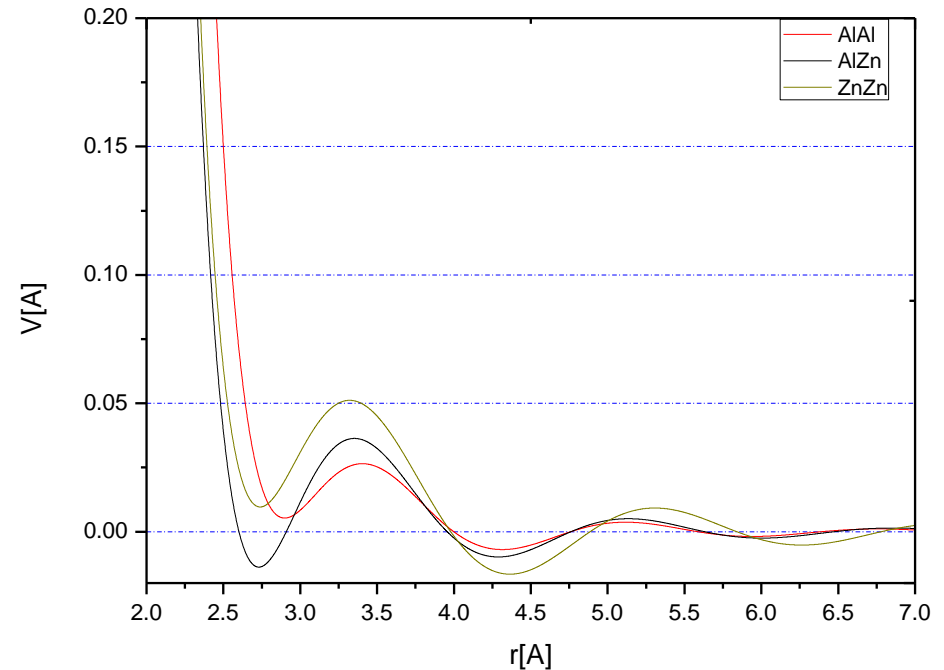
Modified Embedded Atom Model - MEAM

Oprogramowanie:

LAMMPS

Stop Al-Zn

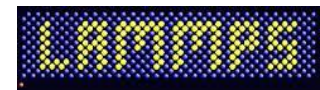
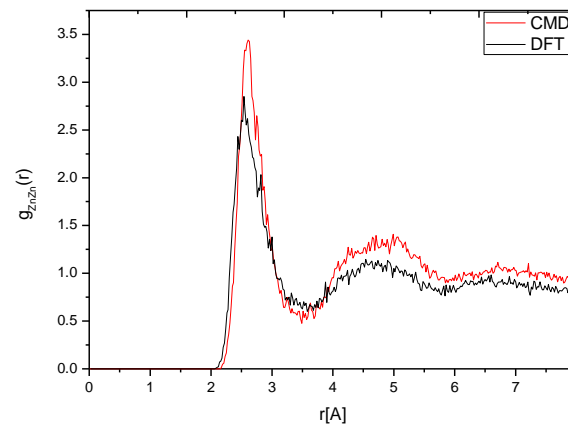
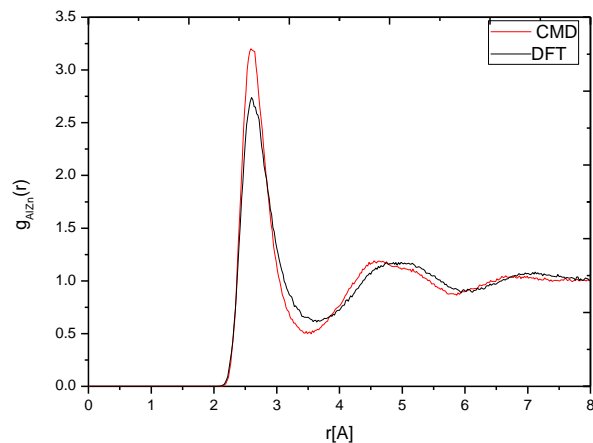
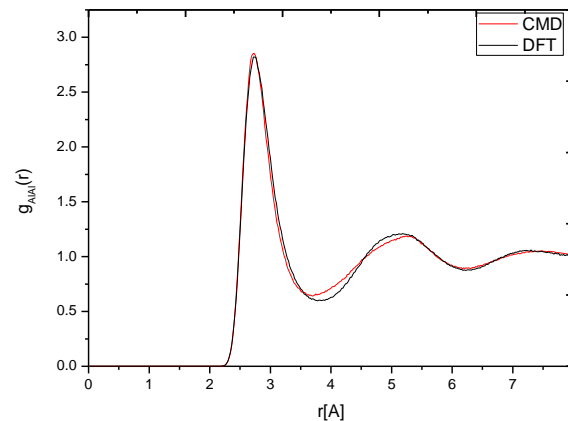

Stop Al90-Zn10

Właściwości strukturalne:

- * Częstkowa radialna funkcja gęstości atomów –
funkcja korelacji par - $g_{ij}(\mathbf{r})$

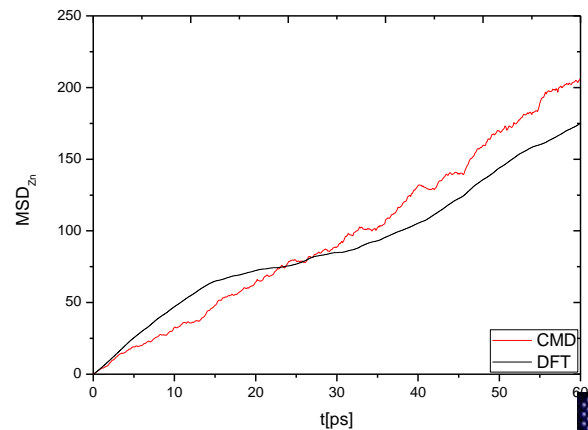
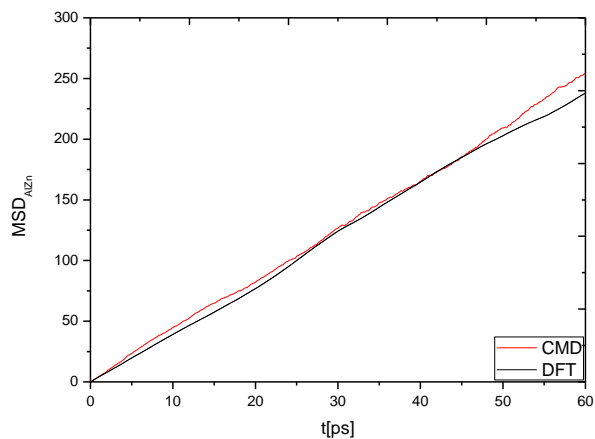
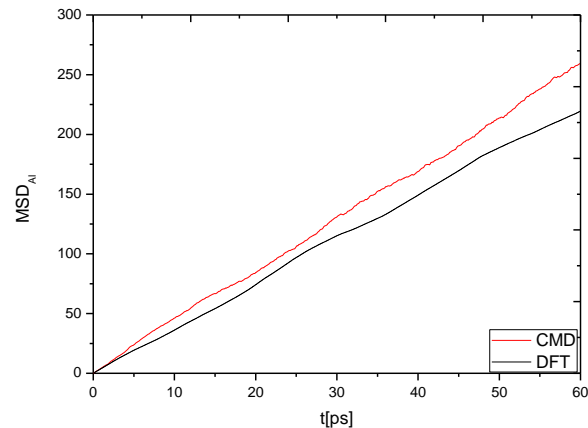
$$g(\mathbf{r}) = n(\mathbf{r}) / (4\pi\rho\Delta r)$$

Stopy Al90-Zn10

Właściwości transportowe - dyfuzja:

- MSD – Al w Al90Zn10 - MSD_{Al}
- MSD – Zn w Al90Zn10 - MSD_{Zn}
- MSD - Al90Zn10 - MSD_{AlZn}

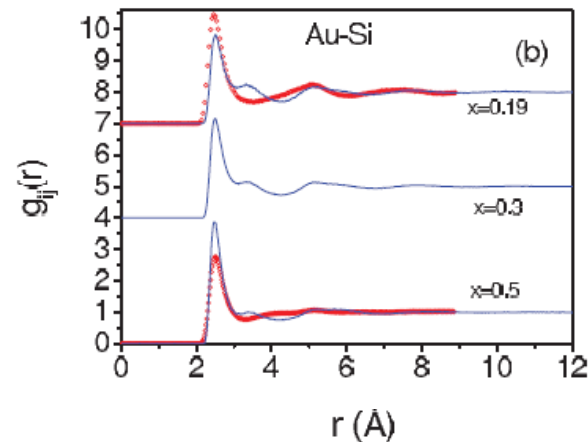
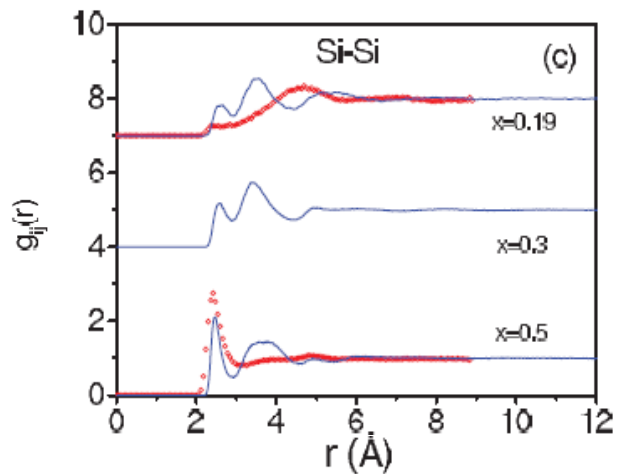
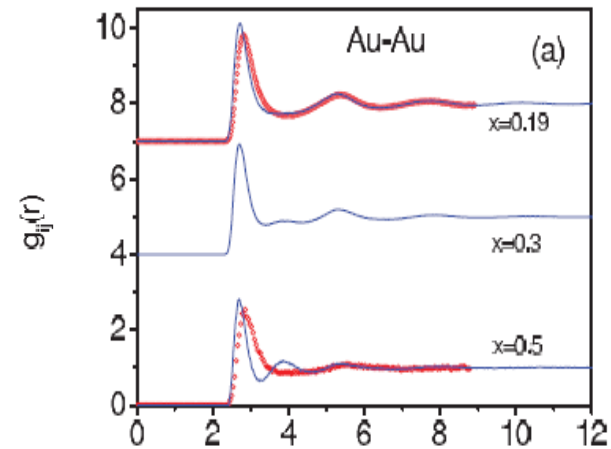

Stop Au-Si

Właściwości strukturalne:

- * Częstkowa radialna funkcja gęstości atomów –
funkcja korelacji par - $g_{ij}(r)$

$$g(r) = \frac{n(r)}{4\pi\rho\Delta r}$$

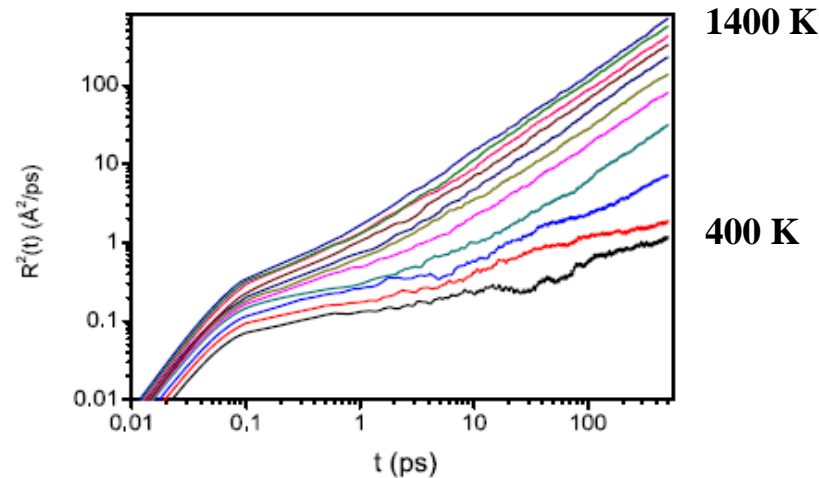

Stop Au-Si

Właściwości transportowe - dyfuzja:

- $\langle R^2(t) \rangle$ – Au w AuSi - $\langle R^2(t) \rangle_{\text{Au/AuSi}}$
- $\langle R^2(t) \rangle$ – Si w AuSi - $\langle R^2(t) \rangle_{\text{Si/AuSi}}$
- $\langle R^2(t) \rangle$ - AuSi - $\langle R^2(t) \rangle_{\text{AuSi}}$

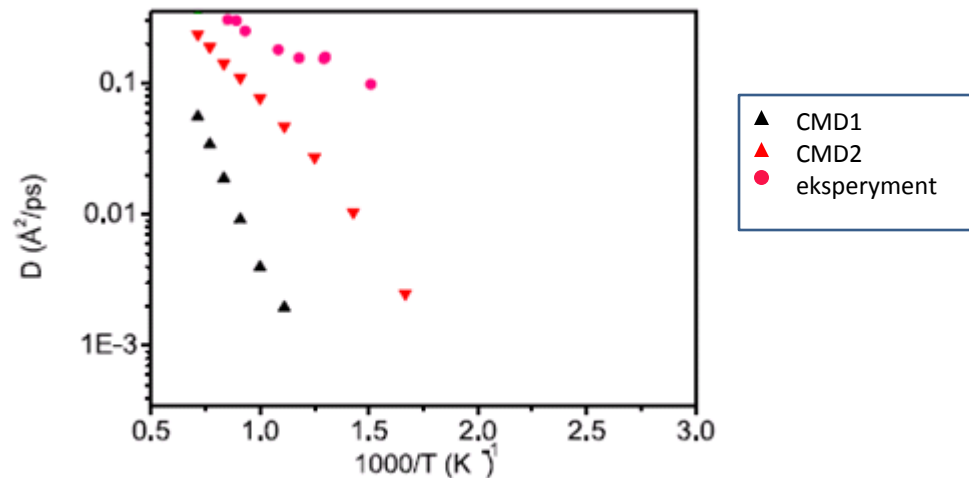

Kwadrat średniego przesunięcia atomu – $\langle R^2(t) \rangle$

$$\langle R^2(t) \rangle = \frac{1}{N} \left\langle \sum_{i=1}^N [r_i(t) - r_i(t=0)]^2 \right\rangle$$

Dyfuzja – $\langle R^2(t) \rangle$

$$D = \lim_{t \rightarrow \infty} \frac{\langle R^2(t) \rangle}{6t}$$

N.Jakse et al. *J.Phys.Condes.Matter.* **137** (2012)

Metoda ab-initio:

* Teoria Funkcjonału Gęstości - DFT

kwantowo-mechaniczny opis oddziaływani między elektronami a rdzeniem atomowym

$$\hat{H} \Psi(\mathbf{r}_1, \mathbf{r}_2, \dots, \mathbf{r}_N) = E \Psi(\mathbf{r}_1, \mathbf{r}_2, \dots, \mathbf{r}_N)$$

definicja funkcjonału korelacyjno-wymennego E_{xc} :

przybliżenie lokalnej gęstości – **LDA**

przybliżenie uogólnionego gradientu – **GGA**

baza zbioru orbitali – przybliżenie fal płaskich

kontrola zbieżności i dokładność obliczeń sił, ciśnienia, naprężeń

wprowadzenie pseudopotencjału – istotny do obliczeń metali z orbitalami powłok d i f

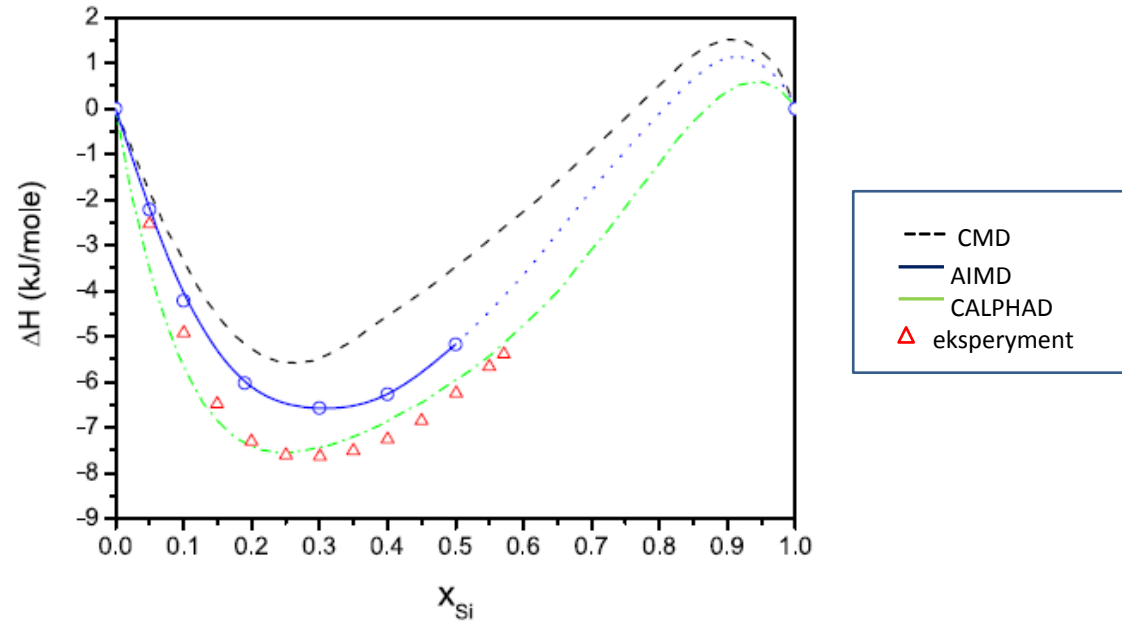
Oprogramowanie:

GAUSSIAN – John Pople

VASP (Vienna ab-initio Simulation Package) – Georg Kresse i Jurgen Hafner

* dynamika molekularna ab initio - AIMD

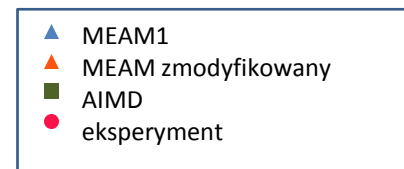
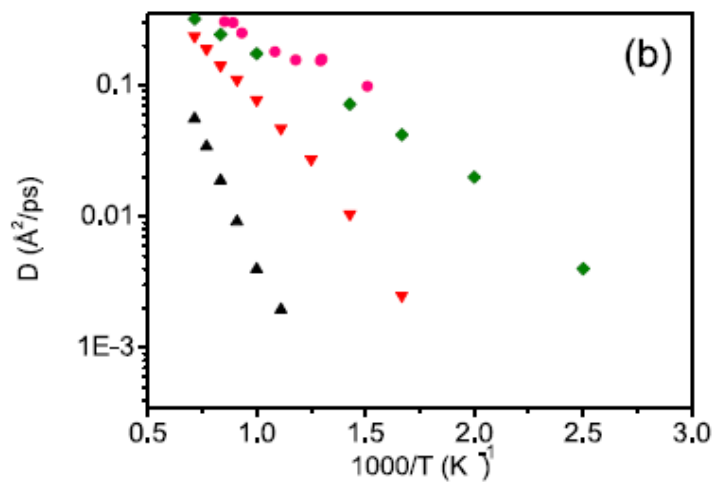
Entalpia mieszania
Au-Si 1375K

* dynamika molekularna ab initio - AIMD

współczynnik samo-dyfuzji
Au w stopie Au-Si

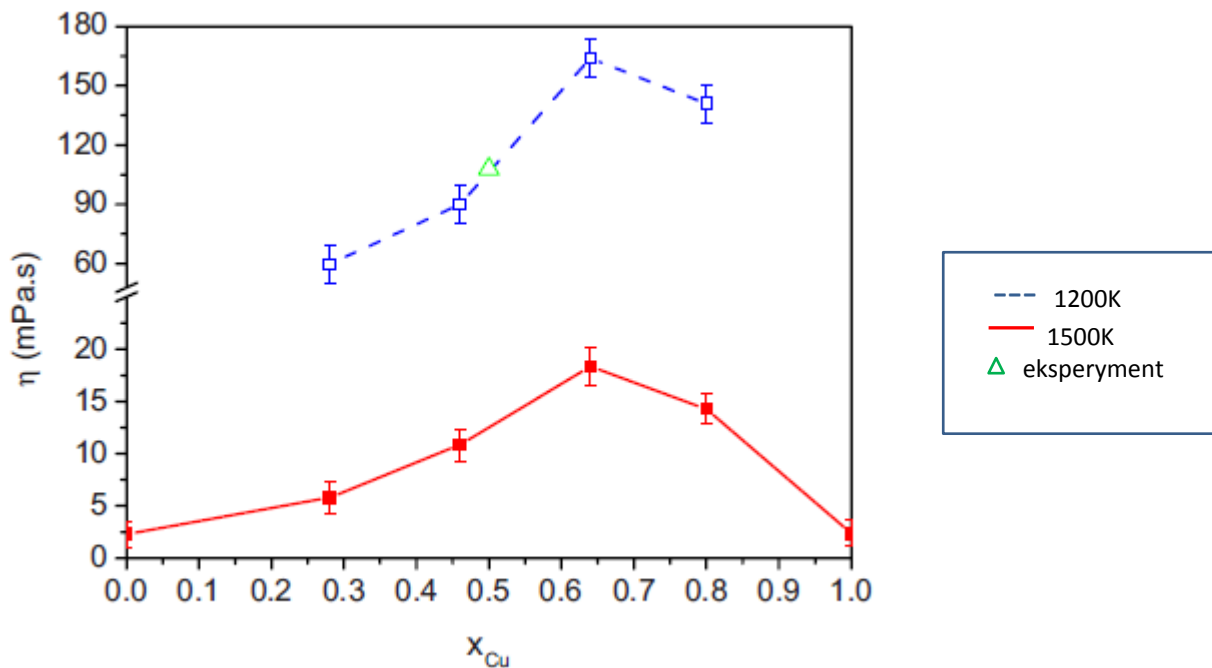
N.Jakse et al. *J.Phys.Condes.Matter.* **137** (2012)

* dynamika molekularna ab initio - AIMD

lepkość
Cu - Zr

N.Jakse and A.Pasturel *Phys Rev B*. **137** (2008)

CALPHAD:

* metody obliczenia diagramu fazowego – CALPHAD

konieczność posiadania danych eksperymentalnych –

dokładność modelowania równowag faz –

praktyczne zastosowanie w projektowaniu materiałów

CALPHAD

<http://www.calphad.org>

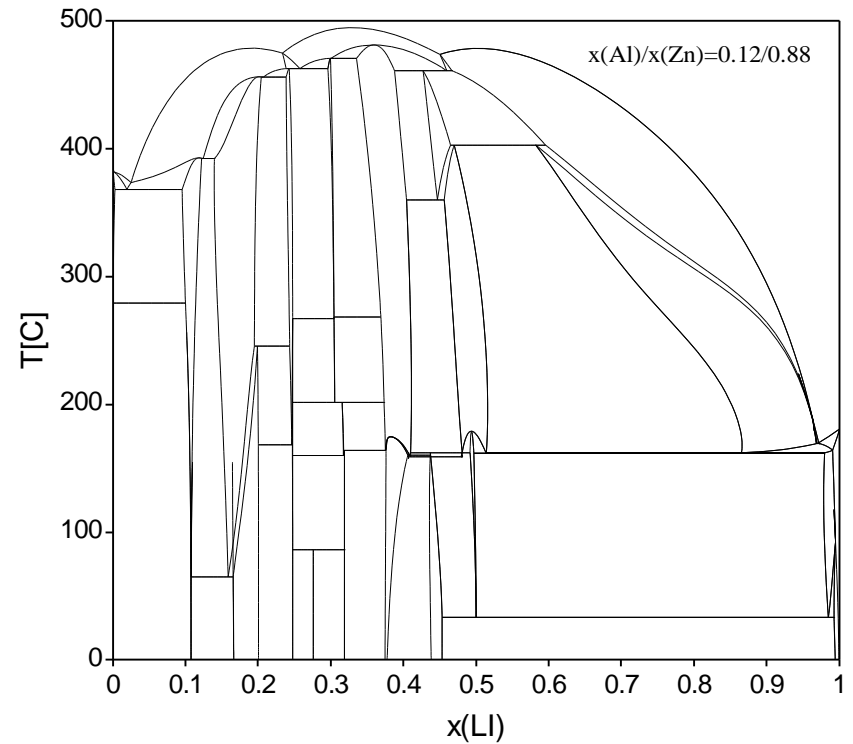
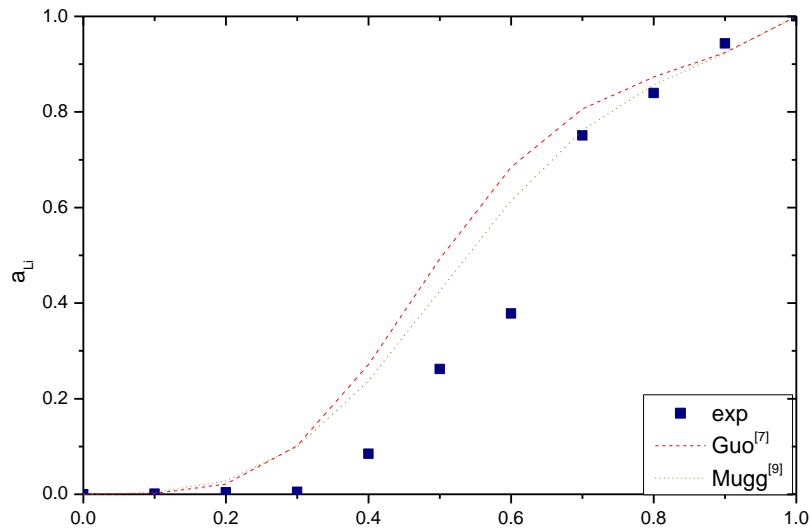
Metodologia:

* metody obliczenia diagramu fazowego – CALPHAD

PANDAT

Al-Li-Zn 973 K

współczynnik aktywności litu

Metodologia:

* metody obliczenia diagramu fazowego – CALPHAD

badanie relacji między składem a procesami (przejście fazowe) –
temperatura krzywej likwidus

obliczanie funkcji termodynamicznych zależnych od temperatury, ciśnienia
i składu chemicznego

modele termodynamiczne:

model podsieci – stały roztwór metaliczny

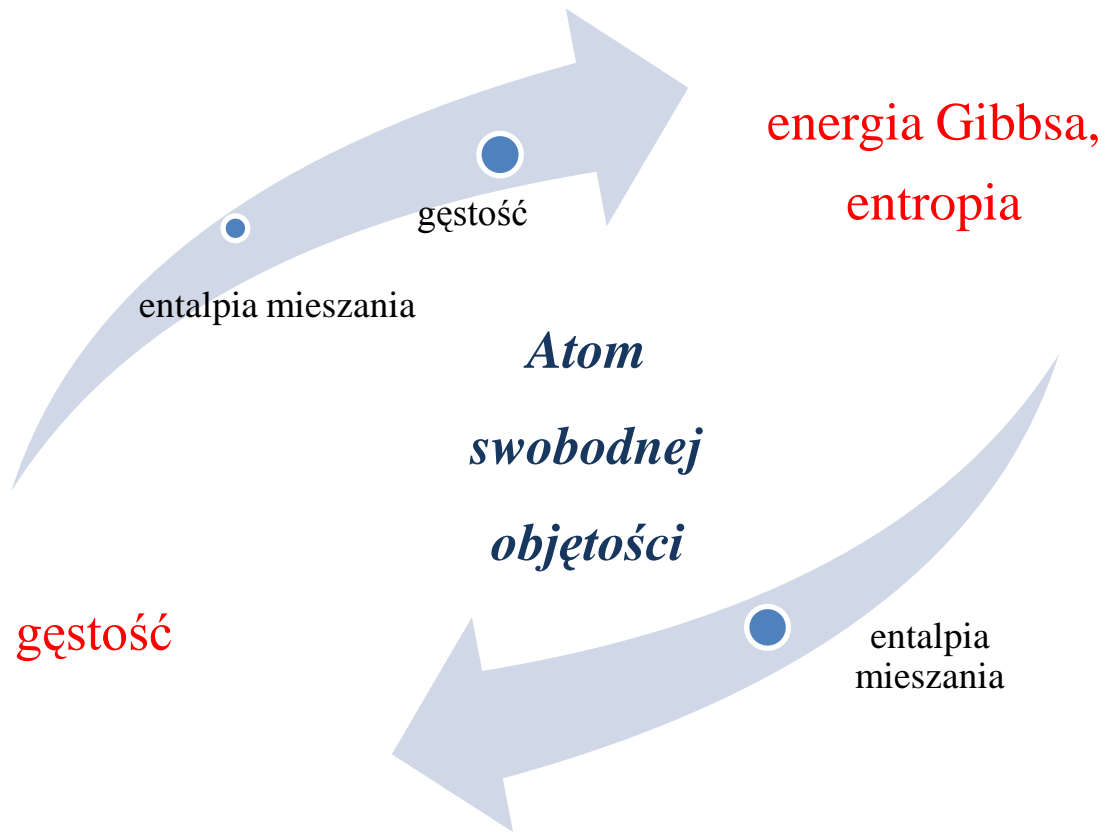
model „przypadkowe mieszanie” – *random mixing*

atomu centralnego – ciekłe roztwory metaliczne ??

CALPHAD

<http://www.calphad.org>

Atom swobodnej objętości – FVM

termodynamika

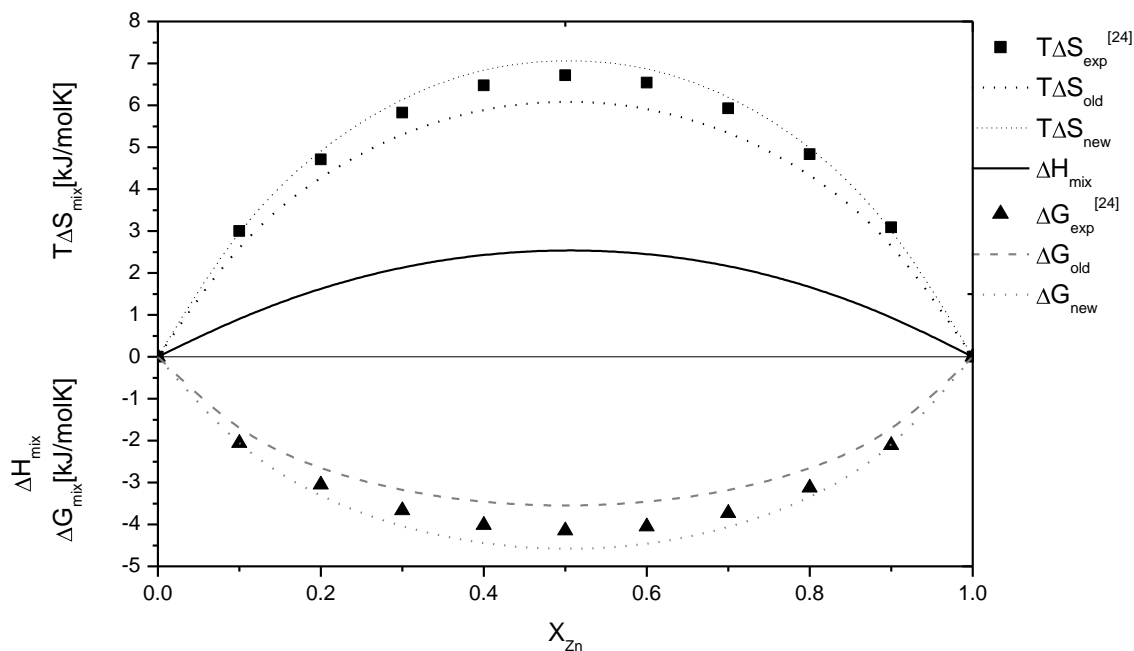
nadmiarowe funkcje

(energia Gibbsa,

entropia) z entalpii mieszania i gęstości

Roztwory metaliczne

β	Al	Zn
old	0.52	0.54
new	0.29	0.40

Al-Zn - 1000K

Podsumowanie:

- * wzajemna komplementarność metod w ocenie właściwości fizykochemicznych, strukturalnych, transportowych:
  - klasyczna dynamika molekularna – CMD
  - metody ab-initio: DFT
  - metoda CALPHAD
- * uniwersalność metody Roach-Henein –
  - jednoczesny pomiar gęstości, lepkości i napięcia powierzchniowego

Zastosowanie:

- * nierównowagowe krzepnięcie stopów
- * modelowanie procesów technologicznych
- * analiza procesów na granicy stop/żużel

Dziękuję za uwagę

—• Interdyscyplinarne studia doktoranckie z zakresu inżynierii materiałowej z wykładowym językiem angielskim •—

Instytut Metalurgii i Inżynierii Materiałowej im. A. Krupkowskiego Polskiej Akademii Nauk

Ul. Reymonta 25, 30-059 Kraków, tel. + 48 (12) 295 28 28, faks. + 48 (12) 295 28 04

<http://www.imim-phd.edu.pl/>

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

